

Daiktavardžio *pyktis* valentingumas Dabartinės lietuvių kalbos tekstyne

Veslava Čižik-Prokaševa

Bendrinės kalbos tyrimų centras

Lietuvių kalbos institutas

P. Vileišio g. 5

10308 Vilnius, Lietuva

El. paštas: veslava.prokaseva@lki.lt

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3005-0338>

<https://ror.org/011v22a28>

Anotacija. Straipsnyje nagrinėjamas daiktavardžio *pyktis* valentingumas. Remiantis Dabartinės lietuvių kalbos teksto medžiaga norėta nustatyti šio daiktavardžio junglumą trimis aspektais: sintaksiniu, semantiniu bei leksiniu. Bandyta išsiaiškinti, kas daro įtaką daiktavardžio *pyktis* valentingumui, kokias veiksmažodžio *pykti(s)* valentingumo savybes perima šis daiktavardis. Darbe taikyti interpretacijos, aprašomasis analitinis, gramatinės, semantinės, leksinės analizės metodai. Nustatyta, kad daiktavardis *pyktis* ne tik paveldi veiksmažodžių *pykti* ir *pyktis* valentingumą, bet ir įgyja papildomų savybių.

Raktažodžiai: daiktavardis *pyktis*, valentingumas, leksinis semantinis laukas

Valency of the noun *pyktis* ‘anger’ in the Corpus of Contemporary Lithuanian Language

Abstract. By using methods of interpretation, descriptive analysis, grammatical analysis, semantic and lexical analysis, 292 sentences containing different forms of the noun *pyktis* ‘anger’ drawn from the Corpus of Contemporary Lithuanian Language were analysed. The research showed that the syntactic valency of the noun *pyktis* ‘anger’ partly differs from that of the verb *pykti(s)* ‘to be angry (with)’. The findings indicate that the syntactic valency of the noun *pyktis* ‘anger’ is influenced by the semantics and grammar of the verb *pykti(s)* ‘to be angry’ and nouns within its minimal semantic field. Specifi-

cally, the nominative case governed by the verb *pykti(s)* ‘to be angry’ is replaced by the genitive case governed by the noun *pyktis* ‘anger’. Similar to the verb *pykti(s)* ‘to be angry’, the noun *pyktis* ‘anger’ requires constructions such as *ant* ‘on’ + genitive, *dėl* ‘because of’ + genitive, *už* ‘for’ + accusative, *su* ‘with’ + instrumental and a subordinate clause. Furthermore, *pyktis* ‘anger’, like *priešiškas* ‘hostile’, *jausmas* ‘feeling’, *nusistatymas* ‘attitude’ and *piktumas* ‘malice’, requires a dative actant and can take a construction with *atžvilgiu* ‘in relation to’ instead of the dative. Similar to *nusistatymas* ‘attitude’, *pyktis* ‘anger’ can take a construction with *prieš* ‘against’ and *tarp* ‘among’.

The noun *pyktis* ‘anger’ has the same semantic valency as the verb *pykti(s)* ‘to be angry’, just there are more ways to express the contentive and the percipient. When a person, who is experiencing anger, is mentioned or emphasized in a sentence, the noun *pyktis* ‘anger’ agrees with the genitive or is used in a construction with *tarp* ‘among’ percipient. When the noun *pyktis* ‘anger’ agrees with a dative or is involved in constructions with *ant* ‘on’, *prieš* ‘against’ or *atžvilgiu* ‘in relation to’ contentive, it expresses a content of state. When the cause is actualized in a sentence, *pyktis* ‘anger’ agrees with the construction *dėl* ‘because of’ + genitive causative, whereas, when the reason is highlighted, it is used with the construction *už* ‘for’ + accusative motive. However, it can describe a peripheral person, in this case *pyktis* ‘anger’ agrees with the construction *su* ‘with’ + instrumental comitative.

The collected examples show that the semantic valency of *pyktis* ‘anger’ is more diverse than that of the verb. A genitive actant can indicate not only humans, but objects or abstract concepts too. An anger can be directed towards anything: humans, animate and inanimate objects, or abstract concepts. Nonetheless, a construction *su* ‘with’ + instrumental is not unique to humans, it can indicate abstract concepts too.

Hence the noun *pyktis* ‘anger’ inherits the valency of verbs *pykti(s)* ‘to be angry’, while also acquiring new properties from nouns within its minimal semantic field.

Keywords: noun *pyktis* ‘anger’, valency, lexical semantic field

1 Įvadas

Valentingumas – „tai žodžio reikšmės lemiama ypatybė atverti tam tikrą skaičių laisvų vietų, kurias sakinyje arba žodžių junginyje užima tam tikros reikšmės žodžiai bei jų formos arba jų atitikmenys“ (Slizienė 1994, 16; Vaičiulytė-Semėnienė 2001, 19)¹. Valentingumas paprastai siejamas su trimis lygmenimis: 1) loginės semantikos, kur nustatomas

¹ Plačiau apie nevienodą valentingumo apimties supratimą žr. Vaičiulytė-Semėnienė 2001, 9–10.

žodžio laisvų vietų skaičius ir jų galimų aktantų semantinės funkcijos; 2) sintaksės, kur nustatoma valentinių aktantų gramatinė forma ir jų būtinumas ar fakultatyvumas; 3) leksinės semantikos, kur nustatoma valentinių aktantų semantika (plačiau Sližienė 1994, 16; Vaičiulytė-Semėnienė 2001, 19–45).

Šiuo metu Lietuvoje valentingumo tyrimai nesulaukia tokio dėmesio kaip antroje praejusio amžiaus pusėje. Kaip žinia, valentingumo teorijos pradininku laikomas Lucienas Tesnière (1959). Didelis ir Gerhardo Helbigo (1992) indėlis į valentingumo sampratą. Lietuvoje pirmąjį darbą apie veiksmažodžių sintaksines savybes paskelbė Emma Geniušienė (1971): veiksmažodžius ji suskirstė į nulinio valentingumo, monovalentinius, bivalentinius ir trivalentinius. Tačiau veiksmažodžių valentingumo tyrimai dažniausiai siejami su Nijolės Sližienės vardu: ji parašė trijų tomų veiksmažodžių junglumo žodyną (1994, 1998, 2004). Nuo L. Tesnière laikų valentingumo sąvoka buvo taikoma veiksmažodžiams, vėliau ji pritaikyta ir kitoms kalbos dalims. Kaip žinoma, valdyti gali įvairiausių dalių žodžiai: ne tik veiksmažodžiai ir būdvardžiai, bet ir daiktavardžiai², kai kurierieveiksmiai, skaitvardžiai bei vienas kitas įvardis (žr. Labutis 1998, 34). Semantinis būdvardžių valentingumas apžvelgiamas Dalijos Tekorienės straipsniuose (1983; 1985). Išsamiai ir sistemingai būdvardžių (vyriškosios, moteriškosios ir bevardės giminės) valentingumą aprašė Loreta Vaičiulytė-Semėnienė (2001).

Nagrinėjant būdvardžių ir daiktavardžių valentingumą, remiamasi tokiais pat kriterijais, kaip ir nagrinėjant veiksmažodžių valentingumą: nustatoma, kiek palydovų gali prijungti žodis, kokios tų palydovų reikšmės, formos ir semantinės funkcijos. Nustatyti palydovų reikšmės svarbu, nes daiktavardžio vartojimas su skirtingos reikšmės žodžiais gali rodyti, kad tas daiktavardis vartojamas skirtingomis reikšmėmis. Jeigu daiktavardis vartojamas tik su tam tikros reikšmės žodžiais, tai rodo to daiktavardžio specifinį junglumą. Skirtingos palydovų formos dažniausiai žymi ir tų žodžių skirtingas atliekamas sakinyje funkcijas, tačiau gali rodyti ir kalbos gebėjimą įvairiomis formomis reikšti tą pačią funkciją. Semantinių funkcijų nustatymas rodo, kaip semantiškai interpretuojama daiktavardžiu ir jo palydovais nusakoma tam tikra situacija. Nors daiktavardžių valentingumo tyrimų esama labai mažai (van Durme, ed. 1997; Rathert, Alexiadou, eds. 2010; Alexiadou, Rathert, eds. 2010; Spevak, ed. 2014), pastebėta, kad daiktavardžių valentingumo tyrimams trūksta sąvokų ir tik jiems skirtos teorijos. Pvz., ką daryti, jei būtinasis papildinys nėra išreikštas? Juk, skirtingai nuo veiksmažodžio, daiktavardis gali būti pavartotas be būtinąjo palydovo nepažeidžiant sakinio sintaksinės struktūros (pvz., *Namo statyba užtruko* / *Statyba užtruko*). Ar daiktavardžių reikalaujami žodžiai skirstytini į būtinuosius, fakultatyviusius ir laisvuosius, kaip daroma su veiksmažodžių palydovais, kol kas irgi neaišku, tai parodys išsamūs daiktavardžių tyrimai. Be to, daiktavardžių va-

² Paminėtina, kad požiūris į daiktavardžių valentingumą skiriasi: yra tokių, kurie mano, jog valentingumas būdingas tik veiksmažodiniams daiktavardžiams (pvz., Grimshaw 1990), ir tokių, kurie visiškai neigia daiktavardžio valentingumą (pvz., Mackenzie 1997).

lentingumas yra „lankstesnis“: dažnai yra galimybė rinktis iš sintaksinių variantų (pvz., *pyktis sau / ant savęs*). Taigi yra nemažai klausimų, į kuriuos reikėtų atsakyti.

Lietuvių kalboje daiktavardžių valentingumas nėra sistemingai aprašytas. Iki šiol aprašytos tik kelių daiktavardžių valentingumo savybės (Vaičiulytė-Semėnienė 2020 (*atitiktis, atitikimas*), 2023a (*prieraišumas*), 2023b (*atviravimas*); Čižik-Prokaševa 2024 (*neapykanta, priešiškumas, nemeilė, netolerancija*). Nustatyta, kad tirtų daiktavardžių objektų raiškai įtaką daro predikatai iš jų minimalaus leksinio semantinio lauko; kad daiktavardžių prijungiamų papildymų skaičius didesnis nei atitinkamų veiksmažodžių; kad daiktavardžiai turi sintaksinio valentingumo variantų; kad daiktavardžių dažniausiai prijungiami papildymai gali neatitikti kalbos normų. Šie tyrimai parodė daiktavardžių valentingumo tyrimų svarbą bei reikalingumą.

Žinoma, kad vienų veiksmažodinių daiktavardžių sintaksinis valentingumas sutampa su atitinkamų veiksmažodžių valentingumu (pvz., *ieškoti / ieškojimas ko, priešintis / priešinimasis kam, susižavėti / susižavėjimas kuo*), o kitų – skiriasi (pvz., *gauti ką – gavimas ko, domėtis kuo – dėmesys kam, neapkęsti ko – neapykanta kam*). Kodėl veiksmažodžių ir iš jų padarytų daiktavardžių sintaksinis valentingumas kartais skiriasi, nėra iširta. Taip pat trūksta tyrimų, kurie padėtų nustatyti, kas daro įtaką tokiam skirtingam sintaksiniam valentingumui. Be to, svarbu nustatyti ne tik būtinąjį bei įprastą valentingumą, bet ir sintaksinio valentingumo variantus, parodyti visus įmanomus valentinius palydovus. Tuo pačiu nustatyti, ar leksinis ir semantinis tokių veiksmažodžių ir daiktavardžių valentingumas panašus, ar skiriasi. Sistemingi daiktavardžių valentingumo tyrimai galėtų padėti nustatyti tik daiktavardžių valentingumui būdingas sintaksines, leksines bei semantines ypatybes. Taip pat išaiškinti kitokio vartojimo polinkius bei priežastis. Šie tyrimai praverstų ruošiant praktines lietuvių kalbos gramatikas bei rašant lietuvių kalbos žodynus, nustatant kalbos normas. Jie būtų naudingi lingvistiškai anotuotiems duomenynams kurti, taip pat automatiniam vertimui, papildytų dirbtinio intelekto žinias.

Šio straipsnio tikslas – remiantis valentingumo teorijos principais ir verbocentrinio sakinio modelio samprata, aprašyti daiktavardžio *pyktis* sintaksinį, semantinį ir leksinį valentingumą. Taip pat siekiama nustatyti, kas daro įtaką daiktavardžio *pyktis* sintaksiniam valentingumui. Kad gautume visą semantinio ir ypač sintaksinio valentingumo realizavimo vaizdą, turime remtis pakankama medžiaga, iliustruojančia atskirų žodžių vartosena, kurią galime gauti tekstynų pagalba (plg. Sližienė 1978, 117). Todėl tyrimo pagrindu tapo empirinė medžiaga, surinkta iš Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Kompiuterinės lingvistikos centro sudaryto Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno (DLKT)³. Daiktavardžio *pyktis* pavyzdžiai buvo peržiūrėti visi. Kitų žodžių – pasirinktinai: po 100 vienetų, jeigu sakiniai informatyvūs, po daugiau vienetų, jeigu tiriamas žodis retai vartojamas su papildymais.

³ DLKT pavyzdžiai tyrimui rinkti 2025 m. sausio mėn.

Tikslus surinktų pavyzdžių skaičius nurodomas aptariant kiekvieno nagrinėjamo žodžio valentingumą. Kadangi DLKT, anot naujų standartų, nėra labai didelis duomenų rinkinys, negalima atmesti net vienos jame užfiksuotos konstrukcijos, verta jas irgi fiksuoti, ypač siekiant parodyti visus įmanomus daiktavardžio valentinius palydovus.

Keliami tokie uždaviniai: a) apžvelgti daiktavardžio *pyktis* ir veiksmažodžio *pykti(s)* reikšmes bei valentingumą lietuvių kalbos žodynuose (žr. 1 dalį); b) aprašyti daiktavardžio *pyktis* vartoseną DLKT junglumo požiūriu (žr. 2 dalį); c) sintaksiniu aspektu aptarti žodžių, įeinančių į minimalų semantinį daiktavardžio *pyktis* lauką, valentingumą (žr. 3 dalį). Straipsnio pabaigoje pateikiamas apibendrinimas ir išvados (žr. 4 dalį). Darbe taikyti interpretacijos, aprašomasis analitinis, gramatinės, semantinės, leksinės analizės metodai.

2 Daiktavardžio *pyktis* ir veiksmažodžio *pykti* reikšmės ir valentingumo aspektai lietuvių kalbos žodynuose

Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje (VLE) *pyktis* apibūdinamas kaip „impulsyvi emocinė reakcija, kylanti dėl nepasitenkinimo, nesėkmės arba konflikto. [...] Pyktį gali sukelti įvairūs išorės veiksniai: įžeidimas, draudimas, vertimas atlikti tai, kas prieštarauja žmogaus norams, nepritartimas, apgaulė, kritika, išdavystė ir kita. [...] Nelabai smarkus, sąmonės kontroliuojamas pyktis padidina pasitikėjimą savimi, suteikia drąsos ir jėgų ginti teisėtus savo ir kitų žmonių interesus“ (<https://www.vle.lt/straipsnis/pyktis/4>). *Lietuvių kalbos žodyne* (LKŽe) leksema *pyktis* apibūdinama kaip ‘įširdimas, užsirūstinimas’; *Dabartinės lietuvių kalbos žodyne* (DLKŽe) *pyktis* apibrėžiamas kaip ‘priešiškas nusistatymas dėl patirtos skriaudos, piktumas, susierzinimas, rūstis’; *Bendrinės lietuvių kalbos žodyne* (BLKŽe) žodis *pyktis* įtrauktas į žodyno antraštiną, tačiau informacija dar renkama. *Sinonimų žodyne* (SŽe) *pyktis* apibūdinamas kaip ‘priešiškas jausmas dėl skriaudos, įžeidimo ir pan.’. Teikiami tokie iliustraciniai pavyzdžiai:

- (1) *Pyktį* turėjo J.Jabl. (LKŽe)
- (2) Numirė iš *pykčio* Š. (LKŽe)
- (3) *Pyktis* ima, žiūrint į tokį darbą (SŽe)
- (4) Viską nori *pykčiu* padaryti (DLKŽe)
- (5) Visą *pyktį* ant manęs išliejo (DLKŽe)
- (6) Aš tuo *pykčiu* ir rasiu geltoną grūšnią Ds. (LKŽe)
- (7) Jis ant man turi *pyktį* Vb. (LKŽe)
- (8) Sunku dabar ir bepasakyti, nuo kada tarp jų tie *pykčiai* Sb. (LKŽe)

⁴ Interneto prieiga: <https://www.vle.lt/straipsnis/pyktis/>. Žiūrėta: 2025-12-12.

(9) *Mergos pykčio iš dantų nepažinsi* rš. (LKŽe)

(10) *Giminių pykčiai lig vartų (giminės ilgai nesipyksta)* Jnš. (LKŽe)

Kaip rodo žodynų pavyzdžiai, daiktavardis *pyktis* dažnai vartojamas nevalentiškai. Kartais jis atveria pozicijas kilmininko papildymui (žr. 9–10), konstrukcijoms *ant* + kilmininkas (žr. 7) ir *tarp* + kilmininkas (žr. 8). Nors DLKŽe ir SŽe *pykčio* apibrėžimai vardina (kaip ir VLE) to jausmo atsiradimo priežastis, tačiau nei viename iš žodynų nepateikta nė vieno pavyzdžio, kuriame būtų nurodyta *pykčio* priežastis.

Kaip žinoma, daiktavardis *pyktis* yra veiksmo pavadinimas (veiksmažodžio abstraktas), priesagos *-tis* vedinys, padarytas iš veiksmažodžio *pykti* ir reiškiantis būseną (Ambrazas, red. 1996, 94–95). LKŽe teikiamos trys veiksmažodžio *pykti* reikšmės: **1.** jausti pyktį: *Už ką pykti ant jo?* Dkš. **2.** būti su kuo piktuoju, vienam ant kito rūstauti: *Jei nenori su kaimynu pykti, neskolinink pinigų* Vdn. **3.** refl. bartis: *Pykos kunegas, kad neposnykau[ja]* Vdn. DLKŽe veiksmažodis *pykti* apibūdinamas kaip ‘jausti pyktį, susierzinimą, norėti atkeršyti už nuoskaudą’: *Ko (už ką) tu pykti ant manęs? Jau atlyžo, nepyksta.* BLKŽe kol kas veiksmažodžio *pykti* apibrėžimo nerasime, nes informacija dar renkama.

Anot Nijolės Sližienės *Lietuvių kalbos veiksmažodžių junglumo žodyno* (LKVJŽ), veiksmažodis *pykti* yra trivalentis: reikalauja vardininku žymimo percipiento⁵ (Pcp), konstrukcija *ant* + Gen žymimo kontentyvo⁶ (Con) ir konstrukcija *dėl* + Gen arba *už* + Acc žymimo kauzatyvo⁷ (Caus) arba motyvo⁸ (M) (žr. 11–13), t. y. jo sintaksinis valentingumas yra Nom (antGen) (dėlGen/užAcc), o semantinis – [Pcp Con Caus/M] (Sližienė 1998, 174). Jo leksinis valentingumas yra Nom Hum, antGen +Anim, dėlGen +Anim/-Anim/Abstr, užAcc +Anim/-Anim/Abstr (ten pat). Nors prie reikalaujamų aktantų neminima, kad veiksmažodis *pykti* gali prisijungti šalutinį sakinį, tačiau pateikiama pora tai iliustruojančių pavyzdžių (žr. 14–15). Sangražinio veiksmažodžio *pyktis* valentingumas kiek kitoks – jis gali būti vartojamas pagal du modelius: a) kaip trivalentis: reikalauja vardininku žymimo percipiento, konstrukcija *su* + Instr žymimo komitatyvo⁹ (M) ir konstrukcija *dėl* + Gen žymimo kauzatyvo (žr. 16–17), t. y. jo sintaksinis valentingumas yra Nom suInstr (dėlGen), o semantinis – [Pcp Com Caus]; b) kaip divalentis: reikalauja daugiskaitos vardininku

⁵ Percipientas – psichinės būsenos patyrėjo funkcija, būdinga gyvoms būtybėms, suvokiančioms tikrovės dalykus, turinčioms tam tikrą nusiteikimą jų atžvilgiu, psichologiškai į juos reaguojančioms (Sližienė 1994, 20–21).

⁶ Kontentyvas – veiksmo ar būsenos turinio funkcija, būdinga įvairiems daiktams bei reiškiniams (Sližienė 1994, 22).

⁷ Kauzatyvas – veiksmo ar būsenos priežasties funkcija (Sližienė 1994, 21).

⁸ Motyvas – motyvavimo funkcija, būdinga daiktams, reiškiniams, kurie suvokiami kaip veiksmo ar būsenos pamatas (Sližienė 1994, 22–23).

⁹ Komitatyvas – antraeilio agento, patiento, percipiento ar beneficento funkcija, pasirodanti greta atitinkamos pagrindinės funkcijos ir sakinyje dažniausiai atitinkanti prielinksninę konstrukciją suInstr (Sližienė 1994, 22).

žymimo percipiento ir konstrukcija *dėl* + Gen žymimo kauzatyvo (žr. 18–19), t. y. jo sintaksinis valentingumas yra Nom_{plur} (*dėl*Gen), o semantinis – [Pcp Caus] (Sližienė 1998, 175). Veiksmažodžio *pyktis* leksinis valentingumas yra Nom Hum, *dėl*Gen + Anim/-Anim/ Abstr, suInstr Hum (ten pat).

- (11) *Pykstu ant tavęs dėl arklio, už sudaužytą mašiną* (LKVJŽ 1998, 174)
- (12) *Sūnus irgi (už)pyko ant motinos* (LKVJŽ 1998, 174)
- (13) *Bet pykti jis niekuomet nepyko* Krv (LKVJŽ 1998, 174)
- (14) *Supyko, kad neatėjau* (LKVJŽ 1998, 174)
- (15) *Supykau ant katės, kam paliejo pieną* (LKVJŽ 1998, 174)
- (16) *Jis amžinai pykstasi dėl ežių su kaimynais* (LKVJŽ 1998, 175)
- (17) *Su ponu pykstamės, nebeleis į kirtimus* Pt (LKVJŽ 1998, 175)
- (18) *Dažnai jie pykdavosi dėl vaikų, dėl jų auklėjimo, dėl pinigų* (LKVJŽ 1998, 175)
- (19) *Jie ir vėl susipyko* (LKVJŽ 1998, 175)

DLKT peržiūra parodė, kad šalutinis sakinyss turėtų būti įtrauktas į veiksmažodžio *pykti* reikalaujamų aktantų sąrašą, nes tokių pavyzdžių gausu (žr. 20–22). Taip pat veiksmažodis *pykti* atveria poziciją prieveiksmio papildymui, kurio negalima laisvai praleisti, nes pasikeičia sakiniu teikiama informacija (žr. 22–24).

- (20) *Pykstu, kad jie tokie laimingi.*
- (21) – *Pykstu, nes gaištu savo laiką.*
- (22) *Aš beveik pykstu, kad šitaip elgiesi.*
- (23) *Supykstu labai greitai, pykstu žiauriai, ir ... greitai atlėgstu.*
- (24) *Pavyzdžiui, kai jūs sakote: „Aš taip pykstu, jog galėčiau užsukti tau ausį“, tai dar nereiškia, kad tą ir padarytumėte.*

Taip pat DLKT peržiūra parodė, kad veiksmažodis *pyktis* irgi atveria poziciją prieveiksmio papildymui (žr. 25–26) bei šalutiniam sakiniui (žr. 27–28).

- (25) *Paaugliai pykdavosi rečiau nei suaugusieji.*
- (26) *Johnny ir Winona'os gyvenimas nebuvo ramus: jie vaidydavosi, pykdavosi, tai kydavosi ir vėl pykdavosi...*
- (27) *Su juo dažnai pykstuosi dėl to, kad jis mamai priešneka apie mane visokių nesąmonių [...]*
- (28) *Pykdavosi tik tada, kai E. Ivanauskas prasižengdavo, bet tai buvo gana seniai.*

Apibendrinant tai, kas buvo pasakyta, tikėtina, kad daiktavardžio *pyktis* valentingumo lauke turėtų būti mažiausiai keturi valentiniai aktantai (jausmo patyrėjas, jausmo sukėlėjas, jausmo sukilimo priežastis arba motyvas ir antraeilis jausmo patyrėjas), kuriuos lemtų veiksmažodžių *pykti* ir *pyktis* valentingumai. Taip pat daiktavardžio *pyktis* valentingumą galėtų veikti paties daiktavardžio semantika ir gramatika (*priešiškas nusistatymas / jausmas*) bei jo sinonimų (*iširdimas, užsirūstinimas, piktumas, susierzinimas, rūstis*) semantika ir gramatika¹⁰.

3 Daiktavardžio *pyktis* valentingumas

DLKT teikia 6690 daiktavardžio *pyktis* įvairių formų pavartojimo pavyzdžių. Pavyzdžiai rinkti pateikus sutrumpintas ieškomo žodžio šaknis (*pykt* ir *pykč*), kad konkordansas apimtų visas linksnių formas. Peržiūrėti visi sakiniai, ir atrinkti 292, kur *pyktis* reikalauja papildymo. Palyginus nedidelis atrinktų sakinių skaičius rodo, kad dažniausiai šis daiktavardis vartojamas be valentinių palydovų, pvz.: *Pyktis gadina jo kraują; Geriau būtų pyktis, neapykanta, tik ne toks svetimumas; Ji tiesiog pasiuto iš pykčio*. Į tyrimą neįtraukti sakiniai, kuriuose *pyktis* vartojamas su fakultatyviu(iais) pažyminiu(iais), pvz.: *Turi Rita ir kitą trūkumą: trūksta jai sveiko pykčio, kuris varytų į priekį; Bet paskui, kai atvėso visas pyktis, Veronika atsiminė batukus, kuriuos jai nupirko Julius; Ramzis sunkiai suvaldė užvirusį pyktį*: – Jūs tuo abejojate? Dabar apžvelkime, su kokiais valentiniais aktantais vartojamas žodis *pyktis*.

3.1 Kilmininko aktantas

Iš pradžių pasakytina, kad daiktavardis *pyktis* dažnai reikalauja vardažodžio, žymimo kilmininko linksniu ir nurodančio, kas jaučia tą pyktį (105 atvejai). „Subjekto (siauriau – veikėjo) kilmininkas – rodo asmenį, daiktą ar reiškinį, kuris pats daro kam nors kokią poveikį, nukreipia į ką nors veiksmą“ (Šukys 1998, 116). Anot Jono Šukio, „[k]ilmininkai, vartojami su veiksmažodiniais daiktavardžiais, nesiskiria nuo bet kurio kito linksnio pažymimųjų variantų [...], o skiriasi tik didele tokių linksnių gausa ir svarbiausia tuo, kad čia būtinai yra pakitęs linksnis. [...] iš subjekto vardininko gauti kilmininkai paprastai vadinami veikiančiojo dalyko kilmininkas. Čia dar labai ryški ir subjekto reikšmė“ (ten pat, 120). DLKT pavyzdžiai rodo, kad toks vardažodžio kilmininkas gali būti reiškiamas asmeniniu įvardžiu (žr. 29), tikriniu daiktavardžiu (žr. 30), bendriniu daiktavardžiu, reiškiančiu asmenį (žr. 31). Kaip rodo rasti pavyzdžiai, *pyktis* dažniausiai būdingas žmonėms (žr. 32–37), tačiau gali būti priskirtas ir daiktui (žr. 32) bei dievui (žr. 33–34). Vadinas, daiktavardis *pyktis* gali prijungti skirtingos reikšmės žodžius. Jie sakinyje atlieka percipiento funkciją.

(29) *Su kiekvienu žodžiu jos pyktis auga.*

(30) *Nenorėjau, kad Miros pykčiai visa tai sugriautų.*

¹⁰ Apie tai, kad tam tikro žodžio valentingumui gali turėti įtakos kitų į jo minimalų leksinį semantinį lauką įeinančių žodžių valentingumai, buvo kalbėta straipsnio pradžioje.

(31) *Vaiko pyktį visada reikia priimti.*

(32) *Spaudžiu pilvo apačią ir dėkoju jam, čiurškiančiam per kateterio angelę: nešk mano kraujo pyktį žemei, nešk.*

(33) *Perkūno pyktis jau buvo atlėgęs.*

(34) *Tokiais momentais pasirodo baisus Dievo pyktis, o kartu su juo visa kūrinija.*

Tarpusavio santykiai tarp dviejų veikėjų galėtų būti išreikšti ir konstrukcija su prielinksniu *tarp*: „Prielinksnio *tarp* konstrukcijos kartais reiškia objektą, tiksliau – objektus, tarp kurių yra koks neatitikimas, vyksta konfliktai ar bendravimai.“ (Šukys 1998, 515) Tokiais atvejais tarpusavio situacijos dalyviai reiškiami kaip vienas aktantas, t. y. atskaitos tašku pasirenkami visi situacijoje dalyvaujantys asmenys, o ne kuris vienas iš jų (Haspelmath 2007, 2091)¹¹, ir nurodoma, kad visi situacijos dalyviai yra vienodai svarbūs. DLKT rastas tik vienas toks pavyzdys: [...] *ryškėja abiejų partijų trintis dėl kandidatų į ministrus ir kitus postus, vis įsižiebia pykčiai periferijoje tarp liberalų ir socialliberalų.* Tokį vartojimą rodo ir LKŽe pavyzdys (žr. 8). Kad toks vartojimas galimas, rodytų ir šis sakiny: *Pykčiai tarp sesių ir brolių atrodo neatsiejamas dalykas, tačiau psichologė pataria, kaip galima to išvengti*¹².

3.2 Naudininko ir jo variantų aktantai

Taip pat kartu su daiktavardžiu *pyktis* dažnai nurodomas šios būsenos turinys (86 atvejai). Jis gali būti nurodytas skirtingais būdais: dažniausiai vardažodžio naudininku (50 atvejų) arba konstrukcija su *ant* (30 atvejų), retai – konstrukcija su *prieš* (5 atvejai) ir polinksniškojo *atžvilgiu* konstrukcija (1 atvejis). Primintina, kad veiksmažodžiui *pykti* iš ką tik pateiktų papildymų būdinga tik konstrukcija su *ant*. Iš pradžių aptarkime sakinius su vardažodžio naudininku. Kaip žinoma, „[o]bjekto naudininku pasakomas asmuo ar diktas, kurio interesais – naudai ar nenaudai – atliekamas veiksmas, kuriam kas nors skiriama ar kurio atžvilgiu reiškiasi kokia nors ypatybė“ (Ambrazas, red. 1996, 513). Anot V. Grabausko, nors naudininkas yra netiesioginis objektas, „[t]ačiau jo sintaksinė funkcija yra pagrindinė, svarbiausia. Netiesioginis objektas paprastai rodo tiesioginio objekto gavėją-vartotoją (kai kuriais atvejais nusako, kam adresuotas veiksmas)“ (Grabauskas 1971, 55). DLKT pavyzdžiai rodo, kad daiktavardžio *pyktis* reikalaujamas vardažodžio naudininkas reiškiamas asmeniniu įvardžiu (žr. 35, 39), tikriniu daiktavardžiu (žr. 36), bendriniu daiktavardžiu, įvardinančiu gyvą asmenį (žr. 37, 39), daiktą (žr. 38) ar abstraktą (žr. 39). Vadinasi, daiktavardis *pyktis* gali prijungti skirtingos reikšmės

¹¹ Cituojama pagal Vaičiulytė-Semėnienė 2016, 1.

¹² Interneto prieiga: <https://www.facebook.com/tavovaikas/posts/pyk%C4%8Diai-tarp-ses%C5%B3-ir-brol%C5%B3-atrodo-neatsiejamas-dalykas-ta%C4%8Diau-psicholog%C4%97-patar/3468843446566834/>. Žiūrėta: 2025-12-12.

žodžius. Kartais pykčio jausmas gali būti abipusis, tokiais atvejais situacija reiškia reciprokinę¹³ anafora *vienas kitam* (žr. 40); nurodoma, kad abu situacijos dalyviai yra vienodai svarbūs ir jaučia tą patį. Sakinyje vardažodžio naudininkas atlieka kontentyvo funkciją.

- (35) *Mano pyktis Jam* didėjo, ir aš pasibaisėjau pagalvojęs, kad tuoj tuoj Jis apie tai sužinos ir Pats ant manęs supyks.
- (36) *Jefreitorius Nesterovas neslepia pykčio Grošiui, bet jis negali jam nieko padaryti, nes krisdamas išsinarino petį [...]*
- (37) *Kartu nešėsi širdyje kerštą ir pyktį lietuviams.*
- (38) – *Iškart skambink, kai tik jis atvažiuos, – neslepia pykčio visam pasauliui Olga ir išjungia telefoną.*
- (39) *Daugiau nei trečdalis tėvų (38 proc.) jautė didelį pyktį sau, Dievui / likimui arba sutuoktiniui [...]*
- (40) *Nesuvokiamas „išrinktųjų“ pyktis vienu kitiems.*

Kontentyvo funkciją sakinyje atlieka ir prielinksnio *ant* konstrukcijos. Kaip rašo J. Šukys, šios „konstrukcijos gali reikšti objektą, į kurį nukreiptas veiksmas“ (Šukys 1998, 360). DLKT pavyzdžiai rodo, kad tokiose konstrukcijose vartojami asmeniniai įvardžiai (žr. 41), tikriniai daiktavardžiai (žr. 41), bendriniai daiktavardžiai, įvardinantys gyvą asmenį (žr. 41–42), daiktą (žr. 43) ar abstraktą (žr. 44). Vadinasi, prielinksnio *ant* konstrukcijose irgi vartojami skirtingos reikšmės žodžiai.

- (41) *Rytų vėjas kaskart įpūsdavo jį, pyktį ant amtmono, kiekviena proga prie jo kimbančio, pyktį ant savęs, įsileidusio į beprasmį ginčą, pyktį ant Reginos, nutylėjusios jam tą atsitikimą.*
- (42) *Kartais dėl sovietų vadovų pykčio ant nepaklusniųjų baltijiečių pasitaikydavo net komiškų epizodų.*
- (43) *Dilgius brido vis daugiau iš vandens, jį ginė pyktis ant to mažo šmėžuojančio daikto.*
- (44) *Anas jau, regis, nebe kad loska, o su pykčiu ant Dievo: ištrauk dūšią, ir gana.*

Kodėl vienais atvejais pasirenkamas naudininkas, o kitais – konstrukcija su *ant*, nėra aišku. Ir vienu, ir kitu atveju vartojami skirtingos reikšmės žodžiai. Kilo prielaida, kad naudininko pasirinkimą galėtų įtakoti sakinio veiksmažodis: jei veiksmažodžio valentiniu palydovu gali būti naudininkas, tikėtina, kad su daiktavardžiu *pyktis* irgi bus vartojamas

¹³ Plačiau apie leksinius reciprokus žr. Vaičiulytė-Semėnienė 2016.

naudininkas (pvz., su veiksmažodžiais (*ne*)*jausti*, *nešti*, *reikšti*; žr. 37, 39). Dar pastebėta tai, kad, jei sakinyje daiktavardis *pyktis* vartojamas kilmininko linksniu, tuomet jo papildymas paprastai nurodomas naudininko linksniu (21 atvejis, beveik pusė visų rastų pavyzdžių su naudininku; žr. 36, 38). Daiktavardžio *pyktis* kilmininkas ir konstrukcija su *ant* buvo pavartoti tik 2 kartus, abiem atvejais daiktavardžio *pyktis* kilmininkas buvo reikalaujamas prielinksnio *dėl* (žr. 42). Matyt, tokiais atvejais naudininkas pasirenkamas vengiant dviejų kilmininkų. Taip pat naudininkas gali būti pasirenkamas pagal analogiją su kitais daiktavardžiais (apie tai plačiau 3 skyriuje).

Kaip minėta, buvo rasti tik 5 pavyzdžiai, kuriuose daiktavardis *pyktis* reikalauja papildymo, reiškiamo prielinksnio *prieš* konstrukcija. Kaip nurodo, J. Šukys, šios „konstrukcijos gali reikšti objektą. Jomis pasakoma, į ką nukreiptas priešiškas veiksmas, kam rodomas palankumas, nusižeminimas arba kieno atžvilgiu reiškiasi kieno būseną“ (Šukys 1998, 482). DLKT pavyzdžiai rodo, kad tokiose konstrukcijose vartojami asmeniniai įvardžiai (žr. 45), tikriniai daiktavardžiai (žr. 46), bendriniai daiktavardžiai, įvardinantys gyvą asmenį (žr. 47) ar abstraktą (žr. 48). Vadinasi, prielinksnio *prieš* konstrukcijose vartojami skirtingos reikšmės žodžiai, tačiau tekstyne nerasta pavyzdžių, rodančių, kad šiose konstrukcijose būtų vartojami daiktą reiškiantys daiktavardžiai. Prielinksnio *prieš* konstrukcija sakinyje irgi atlieka kontentyvo funkciją.

(45) *Kai draugo akys nebedvelks šalčiu ir pykčiu prieš jus, tačiau įniršis vis dar valdys jo veiksmus, suprasite [...].*

(46) [...] *jis įsitikinęs, jog Ašlis neturėjo jokio pykčio prieš velionį poną Lansingą.*

(47) [...] *nebūna nė vienos dienos, kad galėtum taip sau pagulėti lovoje, kaupdamas dyką jėgą ir pyktį prieš kitus žmones.*

(48) *Bejėgiškas pyktis prieš Lietuvos nepriklausomybę kalba jo lūpomis.*

Kaip rodo DLKT, pykčio objektą įmanoma išreikšti ir polinksniškojo *atžvilgiu* konstrukcija¹⁴. Nors rastas tik vienas pavyzdys, jo negalima atmesti, apie jį verta užsiminti šiame straipsnyje. Ši konstrukcija sakinyje irgi atlieka kontentyvo funkciją: *Tokie išgyvenimai sukelia stiprius savęs niekinimo, kitų vyrų įtarinėjimo, pykčio moterų atžvilgiu ir savi-garbos praradimo jausmus.*

¹⁴ Primintina, kad tokios konstrukcijos laikomos vėlyvu suintelektintos kalbos reiškiniu. Šios konstrukcijos laikomos taisyklingomis, kai jos yra skirtos nurodyti ko nors pagrindą pagal pašalinį, veiksmą arba būseną sąlygojantį objektą, o netinka tiesioginiam santykiui su objektu reikšti (Akelaitis 2005). Apie *atžvilgiu* konstrukcijas valentingumo aspektu žr. Vaičiulytė-Semėnienė 2022.

3.3 Konstrukcijų *dėl* ir *už* aktantai

Taip pat kartu su daiktavardžiu *pyktis* dažnai nurodoma šios būsenos priežastis arba motyvas (69 atvejai). Ji gali būti nurodyta dviem būdais: dažnesnės konstrukcijos su *dėl* (57 atvejai), retesnės – konstrukcijos su *už* (12 atvejų). Primintina, kad tokios konstrukcijos būdingos ir veiksmažodžiui *pykti*. Anot J. Šukio, „[*už*] su galininku dažniausiai nusako įvairius atpildo, atsilyginimo objektus, taigi čia būdinga objekto reikšmė. [...] Kai objektas, už kurį atsilyginama, sukelia neigiamas atlyginimo (paprastai – bausmės) pasekmes, jis įgauna ir šias pasekmes sukeliančios priežasties atspalvį. [...] Retkarčiais priežasties atspalvis atsiranda ir nesant neigiamų pasekmių“ (Šukys 1998, 524–525). *Dabartinės lietuvių kalbos gramatikoje* nurodoma, kad viena iš konstrukcijų *už* su galininku reikšmių – jausmo, vertinimo pagrindas, motyvas (Ambrazas, red. 1996, 454). DLKT pavyzdžiai rodo, kad tokiose konstrukcijose vartojami parodomieji įvardžiai (žr. 49), bendriniai daiktavardžiai, įvardinantys gyvą asmenį (žr. 50), daiktą (žr. 51) ar abstraktą (žr. 52). Vadinasi, prielinksnio *už* konstrukcijose vartojami skirtingos reikšmės žodžiai. Sakinyje šios konstrukcijos atlieka motyvo funkciją.

(49) *Sūnus, neakivaizdžiai jaučiantis tėvų kontrolę ir su ja visokeriopai kovojantis, duktė, nešiojanti savyje **pyktį už tai**, kad vaikystėje nebuvo suprasta, nesugeba tėvams prisipažinti esą mylinti ar mylintis.*

(50) [...] *aš iššoviau ir, matyt, pataikiau banditui į pilvą, nes jis susilenkė, bet vis dėlto suspėjo iššauti ir susvyravęs kareivis nugriuvo (...) **Pyktis už kareivį** dusino mane.*

(51) *Esmę mėginome išsaugoti – šventas **pyktis „už reikalą“**, noras „patvarkyti“.*

(52) [...] *yra varžovas, ant kurio aikštės šeimininkai galės išlieti susikaupusį **pyktį už** apmaudžias **nesėkmes** Eurolygoje.*

Kaip minėta, būsenos priežastis gali būti išreikšta konstrukcija su *dėl* (Ambrazas, red. 1996, 441; Šukys 1998, 380). Elena Valiulytė manė, kad prielinksnų *dėl* ir *už* pasirinkimą su veiksmažodžiu *pykti* „gali lemti reiškiamos situacijos skirtumai. Jei reiškiamų emocijų priežastis yra subjekto siekiamas dalykas, vartojamas prielinksnis *dėl*, jei turimas – prielinksnis *už*“ (Valiulytė 1978, 29). Plg. su Šukio nuomone dėl daiktavardžių junginių su prielinksniais *už* ir *dėl*: „[k]ai pasakomas ne tiek objektas ar priežastis, kiek aktualus kalbamuju momentu veiksmo tikslas, siekiamas dalykas, kurio dar neturima, dažniau vartojamos ne prielinksnio *už*, bet prielinksnio *dėl* konstrukcijos“ (Šukys 1998, 525). Tačiau N. Sližienė manė, kad šios konstrukcijos su veiksmažodžiu *pykti* vartojamos sinonimiškai (Sližienė 1998, 175). DLKT rasti sakiniai rodo, kad konstrukcijos su *dėl* nurodo jau turimą priežastį. DLKT pavyzdžiai rodo, kad tokiose konstrukcijose vartojami parodomieji įvardžiai (žr. 53), bendriniai daiktavardžiai, įvardinantys gyvą

asmenį (žr. 54), daiktą (žr. 55) ar abstraktą (žr. 56). Vadinasi, prielinksnio *dėl* konstrukcijose irgi vartojami skirtingos reikšmės žodžiai.

(53) *Gal pagaliau normaliems žmonėms užeis **pyktis dėl to**, kas vyksta Lietuvoj.*

(54) ***Pyktis dėl saviškių** yra ne mylinčios, bet silpnos sielos požymis.*

(55) *Demokratų partija yra pagrindinis protestuotojų **pykčio dėl prarastų santaupų** objektas.*

(56) *Šeimos nariai išlieja ant jo susikaupusį **pyktį dėl** visų savo ir šeimos **bėdų, negandų**.*

Sakinyje šios konstrukcijos atlieka kauzatyvo funkciją.

3.4 Konstrukcijos su aktantas

Kartu su daiktavardžiu *pyktis* gali būti pavartota ir konstrukcija su prielinksniu *su* (6 atvejai; tokia konstrukcija būdinga tik sangražiniam veiksmažodžiui *pyktis*). Pagrindinė tokių konstrukcijų reikšmė – draugės, buvimo kartu, turėjimo (Ambrazas, red. 1996, 452; Šukys 1998, 493). Jomis žymimas tarpusavio būsenos antraeilis veikėjas, t. y. nurodomas mažesnio svarbumo veikėjas. DLKT pavyzdžiai rodo, kad tokiose konstrukcijose vartojami tik bendriniai daiktavardžiai, įvardinantys gyvą asmenį (vartojama daiktavardžio *pyktis* daugiskaita, rodomi tarpusavio santykiai, žr. 57–58) arba abstraktą (vartojama daiktavardžio *pyktis* vienaskaita, rodomas draugės santykis, žr. 59–60). Tai rodo, kad konstrukcijose su prielinksniu *su* vartojami tik dviejų reikšmių žodžiai, ir tie žodžiai žymi skirtingus šios konstrukcijos santykius su daiktavardžiu *pyktis*. Sakinyje konstrukcijos su prielinksniu *su* atlieka komitatyvo funkciją.

(57) *Dėl mąstymo, kad aš geresnis nei kiti, galimi **pykčiai netgi su kaimynais**.*

(58) *Kai jam atsibodo amžini **pykčiai su seseria Hetavei** ir nesibaigiantys amerikiečių apendicitai, metė darbą [...].*

(59) ***Pyktis su gailesčiu** sumišo manyje.*

(60) *Elizabet Kuber-Ross savo knygoje „Apie mirtį ir mirimą“ aprašo penkias stadijas, kurias žmogus pergyvena tapęs invalidu, sužinojęs, koks žiaurus likimas jo laukia: po žinios ištinka šokas ir „žado netekimas“, jį pakeičia **pyktis su neapykanta ir kančia**, po to apima depresija [...].*

3.5 Šalutinis sakiny

Daiktavardis *pyktis*, kaip ir veiksmažodžiai *pykti* ir *pyktis*, gali reikalauti ir šalutinio pažymimojo (žr. 61), aiškinamojo (žr. 62) arba nusakomojo (žr. 63–64) sakinio.

- (61) *Tavoji gentis sumažina pyktį, kurį jie nuolat nešiojasi su savimi.*
- (62) *Tačiau suėmė pyktis, nes dabar nebegalėjo šio judesio sulaikyti neapsijuokęs.*
- (63) *Jo akyse žaižaravo tokia neapykanta ir pyktis, kaip ir mano.*
- (64) *Likusių žemės ūkio bendrovėje kaimynų pavydas, pyktis, kam ūkininkai „atima“ (iš tikrųjų atsiima) atidalintą turtą, buvo fonas.*

Apibendrinant galima sakyti, kad daiktavardis *pyktis* atveria penkias priklausomųjų dėmenų pozicijas, nors gali būti pavartotas pats vienas. Tai, kad daiktavardžio papildymai sakinyje praleidžiami daug dažniau nei veiksmažodžių, pastebėta nė vieno kalbininko (pvz., Panevová 2014, 6–7; Kolářová 2014, 27; Holvoet, Judžentis 2003a, 34; Pakerys 2006, 134, 146; Vaičiulytė-Semėnienė 2016, 23; Sližienė 1978, 111; Laužikas 1986, 72; Vaskeleitė 2003, 153). To priežastys gali būti apibendrinta arba anaforinė (numanomoji) vartosena, noras išvengti komunikacinio pertekliaus, konteksto ekonomija. Taigi daiktavardžio *pyktis* sintaksinio valentingumo struktūra yra Gen(*tarp* + Gen/Gen ir Gen)-N-Dat(*ant* + Gen/*prieš* + Acc/Gen + *atžvilgiu*)/*dėl* + Gen(*už* + Acc)/*su* + Instr/S, semantinio valentingumo struktūra – [Pcp Con Caus Com/M], o leksinio – Gen Hum/+Anim/-Anim/Abstr, Dat ir *ant* + Gen Hum/+Anim/-Anim/Abstr, *prieš* + Acc Hum/+Anim/-Anim, *dėl* + Gen ir *už* + Acc Hum/+Anim/-Anim/Abstr, *su* + Instr Hum /Abstr. Vadinas, daiktavardžio *pyktis* sintaksinio valentingumo struktūra kiek skiriasi nuo veiksmažodžio *pykti(s)* sintaksinės struktūros: veiksmažodžio reikalaujamas vardininkas nominalizacijos atveju virsta kilmininku (pirmoji transformacijos taisyklė, žr. Karlik, Nübler 1998, 3; Kolářová 2014, 25); prielinksninės konstrukcijos *ant* + Gen, *dėl* + Gen, *už* + Acc, *su* + Instr ir šalutinis sakinys išlieka nepakitę (antroji transformacijos taisyklė, žr. Karlik, Nübler 1998, 4; Kolářová 2014, 26); daiktavardžio *pyktis* sintaksinio valentingumo struktūra dar atveria pozicijas naudininko papildymui ir konstrukcijoms *prieš* + Acc, Gen + *atžvilgiu* ir *tarp* + Gen/Gen ir Gen, kas patvirtina teiginį, kad galimų nominalizacijos papildymų skaičius gali būti didesnis už atitinkamo veiksmažodžio papildymų skaičių (plg. Kolářová 2014, 25). Semantinio daiktavardžio *pyktis* valentingumo struktūra lieka tokia pat, kaip ir veiksmažodžio *pykti(s)* struktūra. Leksinio daiktavardžio *pyktis* valentingumo struktūra pakitusi visai nežymiai.

4 Žodžių, įeinančių į daiktavardžio *pyktis* semantinį lauką, sintaksinis valentingumas

Kaip buvo minėta, tam tikro žodžio valentingumui gali turėti įtakos paties daiktavardžio semantika ir gramatika bei kitų į jo minimalų leksinį semantinį lauką įeinančių žodžių valentingumai. Primintina, kad daiktavardžio *pyktis* atveju tokie žodžiai yra *priešiškas nusistatymas* / *jausmas*, *iširdimas*, *užsirūstinimas*, *piktumas*, *susierzinimas*, *rūstis*. Kadangi daiktavardis *pyktis* akivaizdžiai skiriasi nuo veiksmažodžio *pykti(s)* sintaksiniu valentingumu, toliau bus kalbama tik apie kitų žodžių sintaksinį valentingumą.

4.1 Būdvardžio *priešiškas* ir daiktavardžio *nusistatymas* sintaksinis junglumas

Remiantis L. Vaičiulytės-Semėnienės (2001) būdvardžių valentingumo aprašu, būdvardis *priešiškas* priklausytų būdvardžių grupei, kurių sintaksinio valentingumo struktūra yra N-Adj-Dat. Peržiūrėjus 100 DLKT sakinių, nustatyta, kad būdvardis *priešiškas* gali būti vartojamas su vardininko ir naudininko valentiniais palydovais (29 sakiniuose, žr. 65–66). Taip pat pastebėta, kad vietoj naudininko gali būti pavartota polinksniškojo *atžvilgiu* konstrukcija (žr. 67–68). Peržiūrėjus visus 2247 DLKT sakinių su būdvardžiu *priešiškas*, nustatyta, kad ši konstrukcija pavartota 21 kartą. Todėl galima teigti, kad būdvardžio *priešiškas* sintaksinis valentingumas yra N-Adj-Dat/Gen + *atžvilgiu*¹⁵.

(65) *Per visą antikinės Graikijos istoriją Mesenijos gyventojai buvo priešiški Spartai.*

(66) *Ar vokiečiai nori, kad lietuvių tauta taptų jiems priešiška, kaip belgai ir olandai?*

(67) *Visata gyvybės atžvilgiu yra priešiška.*

(68) *Todėl ir šiandien moteris nedrįsta konkuruoti su priešišku jos atžvilgiu vyrų pasauliu, negalėdama įveikti jai įskiepytų „bejėgiškumo ir pasyvumo“ savybių.*

Peržiūrėjus 100 DLKT sakinių su daiktavardžiu *nusistatymas*, nustatyta, kad jis gali reikalaui papildymų, išreikštų konstrukcija su prielinksniu *prieš* (žr. 69), konstrukcija su *dėl* (žr. 70), bendratimi (žr. 71), polinksniškojo *atžvilgiu* konstrukcija (žr. 72) ir kilmininku (žr. 71–72). Vadinasi, daiktavardžio *nusistatymas* sintaksinis valentingumas yra Gen-N-*prieš* + Acc/*dėl* + Gen/Inf/Gen + *atžvilgiu*.

(69) *Vienpusiškas nusistatymas prieš svetimybės.*

(70) *Visi jam buvo pareiškę neigiamą nusistatymą dėl pasilikimo buvusiuose postuose.*

(71) *Ji nepritarė ponios Ašli nusistatymui nesirodyti miesto gatvėse.*

(72) *Taip mes išreikšim savo nusistatymą tikrovės atžvilgiu.*

Buvo bandyta nustatyti ir žodžių junginio *priešiškas nusistatymas* valentingumą. Rasti 27 sakiniai: 7 buvo reikalaujama kilmininko (žr. 73, 76), 9 – polinksniškojo *atžvilgiu* konstrukcijos (žr. 74), 4 – konstrukcijos su *prieš* (žr. 75) ir 2 – naudininko (žr. 76).

(73) *Bet šis dėl kai kurių karininkų priešiško nusistatymo tų pareigų atsisakė.*

(74) – *Tas priešiškas nusistatymas jūsų atžvilgiu, atrodo, nesibaigė vien šiuo atveju.*

¹⁵ Vieno tyrimo metu buvo nustatyta, kad daiktavardis *priešiškumas* atveria dvi priklausomųjų dėmenų pozicijas: kilmininkui ir naudininkui arba polinksniškojo *atžvilgiu* konstrukcijai, t. y. jo sintaksinio valentingumo struktūra yra Gen-N-Dat/Gen + *atžvilgiu* (Čižik-Prokaševa 2024, 163–167).

(75) *Kaip matome, tam tikri apribojimai, numatyti mūsų Konstitucijoje, nėra priešiško nusistatymo prieš demokratiją pasekmė.*

(76) *Henriko Plaueno užtikrinimas, kad jis norįs vėl išpirkti visas užstatytas gėrybes, buvo skeptiškai įvertintas ir nesusšvelnino balių valdovų priešiško nusistatymo didžiojo magistro planui.*

Tai rodo, kad būdvardžio *priešiškas* ir daiktavardžio *nusistatymas* sintaksinis valentingumas gali turėti įtakos naudininko ir konstrukcijų su *prieš* ir polinksniškuoju *atžvilgiu* vartojimui su daiktavardžiu *pyktis*.

4.2 Daiktavardžio *jausmas* sintaksinis junglumas

DLKT buvo tikrintas ir daiktavardžio *jausmas* junglumas. Paaiškėjo, kad šis daiktavardis irgi gali reikalauti kilmininko (žr. 77), naudininko (žr. 78), polinksniškojo *atžvilgiu* konstrukcijos (žr. 79) ir šalutinio sakinio (žr. 80). Vadinasi jo sintaksinis valentingumas yra Gen-N-Dat/Gen + *atžvilgiu*/S.

(77) *Gal mano jausmai nenormalūs?*

(78) *Viską jai papasakos. Nors pavėluota nuo pat vestuvių, gal jos širdyje jausmai jam dar rusena.*

(79) *Tad mano jausmai jų atžvilgiu buvo gana prieštaringi.*

(80) *Vykite šalin mintis ir jausmus, kurie gali pakenkti kitiems.*

Buvo bandyta nustatyti ir žodžių junginio *priešiškas jausmas* valentingumą. DLKT rasta tik 11 sakinių ir tik 3 iš jų turėjo papildymą: du – naudininką (žr. 81), ir vienas – šalutinį sakinį (žr. 82).

(81) *O aš nejaučiu tokios psichologinės būtinybės ir tokios moralinės pareigos, nors jokių priešiškų jausmų tiems mano buvusiems draugams ir pažįstamiems nejaučiu.*

(82) *Pakartotinos tėvo vedybos sukelia dukrai neigiamų ir priešiškų jausmų, kurie puikiai aprašyti pasakose apie Sigutę, Pelenę ir kt.*

Visa tai irgi rodo, kad daiktavardžio *jausmas* sintaksinis valentingumas gali turėti įtakos naudininko ir konstrukcijos su polinksniškuoju *atžvilgiu* vartojimui su daiktavardžiu *pyktis*.

4.3 Daiktavardžių *susierzinimas* ir *rūstis* sintaksinis junglumas

Dabar aptarkime daiktavardžių *susierzinimas* ir *rūstis* sintaksinį valentingumą. DLKT pateikia tik 210 sakinių su daiktavardžiu *rūstis*. Paaiškėjo, kad šis daiktavardis retai reikalauja papildymų (10 atvejų). Jis gali reikalauti kilmininko (žr. 83), konstrukcijos su *už* (žr. 84) ir šalutinio sakinio¹⁶ (žr. 85), t. y. jo sintaksinis valentingumas yra Gen-N-*už* + Acc/S.

(83) *O dar tėvų, o dar auklėtojų rūstis...*

(84) [...] *jie ims jos nekęsti už tai, kad primetė jų valdovui išdaviko likimą, – galiausiai baimintis dievų rūsties už tai, kad pakluso savo vyrui ir nepaisė švento įstatymo.*

(85) *Šitas rūstis, gimęs iš tiek daugelio blogybių, yra didelė ir nepagydoma nuodėmė.*

Daiktavardžio *susierzinimas* pavartojimo atvejų DLKT yra 472, visi jie buvo peržiūrėti. Nustatyta, kad jis gali reikalauti kilmininko papildymo (žr. 86), konstrukcijos su *dėl* (žr. 87) ir šalutinio sakinio (žr. 88).

(86) *Džandaro susierzinimas kaipmat praėjo.*

(87) *Pasimatymų metu visiškai galimas dalykas, jog ji slėps savo nuomonę, kad jis neskoningai rengiasi, o jis slėps savo susierzinimą dėl jos nuolatinio vėlavimo.*

(88) *Jos šypsena profesionaliai slėpė susierzinimą, nes jau antras keleivis tiek užsisvažo, kad pamiršo užgesinti cigaretę.*

Taigi daiktavardžių *susierzinimas* ir *rūstis* sintaksinis valentingumas negali veikti daiktavardžio *pyktis* polinkio reikalauti naudininko papildymo, taip pat konstrukcijų su *atžvilgiu* ir su *prieš*.

4.4 Daiktavardžio *piktumas* sintaksinis junglumas

Dar reikėtų aptarti daiktavardžio *piktumas* sintaksinį valentingumą. Kadangi šio daiktavardžio pavyzdžių DLKT nedaug (451) ir jis gan retai vartojamas su papildymu, buvo peržiūrėti visi sakiniai. Nustatyta, kad *piktumas* gali reikalauti papildymų, išreikštų kilmininku (žr. 89–90), naudininku (žr. 89–90), konstrukcija su *ant* (žr. 91), konstrukcija su

¹⁶ Šalutiniais sakiniais laikytini ir sakiniai su dalyvinėmis formomis, pvz.: *Šitas rūstis, gimęs iš tiek daugelio blogybių, yra didelė ir nepagydoma nuodėmė* (plg. *rūstis, kuri gimė iš tiek daug blogybių*). Lietuvių kalbos gramatikos darbuose tokie sakiniai vadinami nesantyciniais būdvardiniais sakiniais, nes jie neturi santykinio žodžio (žr. Holvoet, Judžentis 2003b, 171–172). Anksčiauose gramatikos darbuose tokie sakiniai laikomi vientisiniais su derinamaisiais (išplėstiniais arba sudėtiniais) pažymiminiais, einančiais po pažymimojo žodžio (Balkevičius 1963, 166–167; Ulvydas, red. 1976, 414–415; Ambrazas, red. 1996, 556; Labutis 1998, 323–324).

dėl (žr. 92), konstrukcija su *prieš* (žr. 93), konstrukcija su *tarp* (žr. 94) ir šalutiniu sakinio (žr. 95). Vadinasi daiktavardžio *piktumas* sintaksinis valentingumas yra Gen-N-Dat/*ant* + Gen/*dėl* + Gen/*prieš* + Acc/*tarp* + Gen/S. Tai rodo, kad daiktavardžio *piktumas* sintaksinis valentingumas gali turėti įtakos naudininko ir prielinksnio *tarp* konstrukcijos vartojimui su daiktavardžiu *pyktis*.

(89) *Ir dar žinok: piktumas mano tau seniai praėjo.*

(90) *Tai ugdo šuns piktumą žvėriui.*

(91) *Bet kartu ir toks piktumas ant mamos, kad sergėk, Dieve!*

(92) *Iš pradžių buvęs piktumas dėl klaikaus savaitgalio praėjo.*

(93) *Viešpatie Okkupirmai, kartočiau: kodėl pasipylė toks piktumas prieš lietuvišką stabmeldybę, kai iš esmės tas pačias problemas savo romane iškėlė ir „stabmeldys“ Alantas?*

(94) *Tėtė atsikėlė, išėjo į kiemą ir iš karto suprato, kad jokio tikro piktumo tarp abiejų „stovyklų“ nėra.*

(95) *O kai atsibudau, ėmė piktumas, kad mane visaip tąso ir bado švirkštais.*

Daiktavardis *užsirūstinimas* DLKT pavartotas vieną kartą ir be valentinių palydovų; daiktavardis *įširdimas* – tris kartus ir irgi be valentinių palydovų. Todėl, remiantis DLKT, neįmanoma nustatyti, ar jie turi įtakos daiktavardžio *pyktis* valentingumui.

5 Apibendrinimas ir išvados

Straipsnyje išnagrinėti 292 DLKT sakiniai su skirtingomis daiktavardžio *pyktis* formomis. Kaip rodo LKŽe ir DLKŽe pavyzdžiai, daiktavardis *pyktis* kartais atveria pozicijas kilmininko papildymui ir konstrukcijoms su *ant* + Gen bei *tarp* + Gen. Tačiau tyrimo metu nustatyta, kad daiktavardžio *pyktis* sintaksinis valentingumas įvairesnis, jis iš dalies sutampa su veiksmazodžio *pykti(s)* sintaksiniu valentingumu. Sutampa, nes, kaip ir veiksmazodis, gali prisijungti konstrukcijas *ant* + Gen, *dėl* + Gen, *už* + Acc, *su* + Instr ir šalutinį sakinį. Skiriasi, nes vyksta vardininko linksnio perkodavimas: veiksmazodžiu *pykti(s)* valdomas vardininkas virsta daiktavardžiu *pyktis* valdomu kilmininku. Taip pat daiktavardis *pyktis*, skirtingai nuo veiksmazodžio, gali prisijungti naudininką ir konstrukcijas *prieš* + Acc, Gen + *atžvilgiu* bei *tarp* + Gen/Gen ir Gen. Nustatyta, kad šios daiktavardžio *pyktis* savybės susijusios su jo reikšmėje minimų raktinių žodžių (būdvardžio *priešiškas*, daiktavardžių *nusistatymas* ir *jausmas*) ir jo sinonimo (daiktavardžio *piktumas*) valentingumu. *Pyktis*, kaip ir *priešiškas*, *jausmas*, *nusistatymas* ir *piktumas*, reikalauja naudininko, gali reikalauti ir polinksniskojo *atžvilgiu* konstrukcijos. *Pyktis*, kaip ir *nusistatymas*, gali prisijungti konstrukcijas su prielinksniais *prieš* ir *tarp*. Todėl

naudininkas, konstrukcijos *prieš* + Acc, Gen + *atžvilgiu* ir *tarp* + Gen/Gen ir Gen traktuotini kaip daiktavardžio *pyktis* sintaksinio valentingumo variantai.

Kai sakinyje minimas / akcentuojamas pyktį jaučiantis asmuo, daiktavardis *pyktis* dera su kilmininko ar prielinksnio *tarp* konstrukcijos percipientu. Kai kartu su daiktavardžiu *pyktis* nurodomas šios būsenos turinys, jis dera su kontentyvu (reiškiama naudininku, konstrukcija su *ant*, su *prieš*, kartais su *atžvilgiu*). Kai aktualizuojama emocinės būsenos priežastis, *pyktis* dera su kauzatyvu (prielinksnio *dėl* konstrukcija), kai aktualizuojama būsenos skatinamoji priežastis, pagrindas – su motyvu (prielinksnio *už* konstrukcija). Kai aktualizuojamas ir tarpusavio pykčio antraeilis veikėjas, daiktavardis *pyktis* dera su komitatyvu (prielinksnio *su* konstrukcija). Vadinasi, daiktavardžio *pyktis* semantinio valentingumo struktūra išlieka tokia pat, kaip ir veiksmazodžio *pykti(s)* struktūra, tik atsiranda daugiau būdų išreikšti kontentyvą ir percipientą.

Daiktavardžio *pyktis* leksinio valentingumo struktūra kiek pakitusi: kilmininko vardažodis gali žymėti ne tik žmogų, bet ir daiktą bei abstraktą; prielinksninė konstrukcija *ant* + Gen gali žymėti ne tik žmogų, bet ir negyvą daiktą bei abstraktą; prielinksninė konstrukcija *su* + Instr gali žymėti ne tik žmogų, bet ir abstraktą. Naudininko vardažodis gali žymėti žmogų, daiktą ar abstraktą, prielinksnio *prieš* konstrukcija – žmogų ar abstraktą. Vadinasi, leksinis daiktavardžio *pyktis* valentingumas yra įvairesnis nei leksinis veiksmazodžio *pykti(s)* valentingumas.

Kaip rodo tyrimas, daiktavardis *pyktis* ne tik paveldėjo veiksmazodžių *pykti* ir *pyktis* valentingumo savybes, bet ir įgijo naujų, nebūdingų šiems veiksmazodžiams.

Santrumpų sąrašas

Abstr – abstraktas, Acc – galininkas, Adj – būdvardis, Adv – prieveiksmis, +Anim – gyvas daiktas, -Anim – negyvas daiktas, Caus – kauzatyvas, Com – komitatyvas, Con – kontentyvas, Dat – naudininkas, Gen – genitive, Hum – žmogus, Inf – bendratis, Instr – įnagininkas, M – motyvas, N – daiktavardis, Nom – nominative, Pcp – percipientas, Plur – daugiskaita, S – sakinys.

Šaltiniai

- BLKŽe *Bendrinės lietuvių kalbos žodynas*. 2013–2023. Danutė Liutkevičienė, vyr. red., e. variantas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, <https://ekalba.lt/bendrines-lietuviu-kalbos-zodynas/>.
- DLKT *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas. <http://tekstynas.vdu.lt/tekstynas/>.

- DLKŽe *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. 2021. 8-as patais. ir papild. leidimas. Stasys Keinys, vyr. red., e. variantas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. <https://ekalba.lt/dabartines-lietuviu-kalbos-zodynas/>.
- LKŽe *Lietuvių kalbos žodynas* 1–20 (1941–2002). 2005 (atnaujinta versija 2017). Gertrūda Naktinienė, vyr. red., e. variantas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. <https://ekalba.lt/lietuviu-kalbos-zodynas/>.
- LKVJŽ Sližienė, Nijolė. 1998. *Lietuvių kalbos veiksmažodžių junglumo žodynas* 2 (1). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- SŽ Lyberis, Antanas. 2002. *Sinonimų žodynas*. 2-asis patais. leidimas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Elektroninis variantas 2015. <https://ekalba.lt/sinonimu-zodynas/>.
- VLE *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. <https://www.vle.lt/>.

Literatūra

- Akelaitis, Gintautas. 2005. Konstrukcijos su *atžvilgiu*, *požiūriu* administracinėje kalboje. *Kalbos kultūra* 78, 67–78.
- Alexiadou, Artemis, Monika Rathert, eds. 2010. *The Syntax of Nominalizations Across Languages and Frameworks*. Berlin: De Gruyter Mouton. (*Interface Explorations* 23)
- Ambrasas, Vytautas, red. 1996. *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Balkevičius, Jonas. 1963. *Dabartinės lietuvių kalbos sintaksė*. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.
- Čižik-Prokaševa, Veslava. 2024. Daiktavardžio *neapykanta* ir su juo semantiškai susijusių žodžių valentingumas dabartinėje lietuvių (rašto) kalboje. *Taikomoji kalbotyra* 21, 158–177.
- Durme, Karen van, ed. 1997. *The Valency of Nouns*. Odense: Odense University Press. (*Odense Working Papers in language and communication* 15)
- Geniušienė, Emma. 1971. Lietuvių kalbos veiksmažodžių sintaksinė klasifikacija. *Kalbotyra* 23 (1), 7–16.
- Grabauskas, V. 1971. Dabartinės lietuvių kalbos naudininko reikšmės ir funkcijos. *Kalbotyra* 22 (1), 49–59.
- Grimshaw, Jane. 1990. *Argument Structure*. Cambridge MA: The MIT Press.
- Haspelmath, Martin. 2007. Further remarks on reciprocal constructions. *Reciprocal Construction* 4. Vladimir P. Nedjalkov, ed. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 2087–2116.
- Helbig, Gerhard. 1992. *Probleme der Valenz- und Kasus-theorie*. Tübingen: M. Niemeyer.
- Holvoet, Axel, Artūras Judžentis. 2003a. Sintaksinių ryšių tipai. *Sintaksinių ryšių tyrimai*. Axel Holvoet, Artūras Judžentis, red. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. 11–35. (*Lietuvių kalbos gramatikos darbai* 1)

- Holvoet, Axel, Artūras Judžentis. 2003b. Sudėtinio prijungiamojo sakinio aprašymo pagrindai. *Sintaksinių ryšių tyrimai*. Axel Holvoet, Artūras Judžentis, red. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. 115–172. (*Lietuvių kalbos gramatikos darbai* 1)
- Karlík, Petr, Norbert Nübler. 1998. Poznámky k nominalizaci v češtině. *Slovo a slovesnost* 59, 105–112.
- Kolářová, Veronika. 2014. Special valency behavior of Czech deverbal nouns. *Noun valency*. Olga Spevak, ed. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 19–59.
- Labutis, Vitas. 1998. *Lietuvių kalbos sintaksė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Laužikas, Laimutis. 1986. Subjektinis determinantas neasmenuojamųjų veiksmažodžių predikatinėse konstrukcijose. *Kalbotyra* 37 (1), 67–76.
- Mackenzie, J. Lachlan. 1997. Nouns are avalent – and nominalizations too. *The Valency of Nouns*. Karen van Durme, ed. Odense: Odense University Press. 89–118. (*Odense Working Papers in Language and Communication* 15)
- Pakerys, Jurgis. 2006. Veiksmo pavadinimo konstrukcija lietuvių kalbos gramatikoje. *Daiktavardinio junginio tyrimai*. Axel Holvoet, Rolandas Mikulskas, red. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. 121–149. (*Lietuvių kalbos gramatikos darbai* 4)
- Panevová, Jarmila. 2014. Contribution of valency to the analysis of language. *Noun valency*. Olga Spevak, ed. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 1–17.
- Rathert, Monika, Artemis Alexiadou, eds. 2010. *The Semantics of Nominalizations Across Languages and Frameworks*. Berlin: De Gruyter Mouton. (*Interface Explorations* 22)
- Sližienė, Nijolė. 1978. Veiksmažodžių valentingumo klausimu. *Gramatinės kategorijos ir jų raida*. 107–123. (*Lietuvių kalbotyros klausimai* 18)
- Sližienė, Nijolė. 1994. *Lietuvių kalbos veiksmažodžių junglumo žodynas* 1. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Sližienė, Nijolė. 1998. *Lietuvių kalbos veiksmažodžių junglumo žodynas* 2 (1). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Sližienė, Nijolė. 2004. *Lietuvių kalbos veiksmažodžių junglumo žodynas* 2 (2). Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.
- Spevak, Olga, ed. 2014. *Noun valency*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Šukys, Jonas. 1998. *Lietuvių kalbos linksniai ir prielinksniai: vartosena ir normos*. Kaunas: Šviesa.
- Tekorienė, Dalija. 1983. Lietuvių kalbos būdvardžio semantinis valentingumas. *Kalbotyra* 34 (1), 132–139.
- Tekorienė, Dalija. 1985. Lietuvių kalbos būdvardžių būtiniojo semantinio valentingumo raiška. *Kalbotyra* 36 (1), 72–83.
- Tesnière, Lucien. 1959. *Éléments de syntaxe structurale*. Paris: Klincksieck.
- Ulvydas, Kazys, red. 1976. *Lietuvių kalbos gramatika* 3 (*Sintaksė*). Vilnius: Mokslo.

- Vaičiulytė-Semėnienė, Loreta. 2001. *Lietuvių kalbos būdvardžių valentingumas*. Daktaro disertacija. Vilnius.
- Vaičiulytė-Semėnienė, Loreta. 2016. Teigiamų alelinių būdvardžių ir jų vedinių aktantų raiška. *Bendrinė kalba* 89, 1–26. <https://journals.lki.lt/bendrinekalba/article/view/170/175>.
- Vaičiulytė-Semėnienė, Loreta. 2020. Daiktavardžiai *atitiktis*, *atitikimas* administracinėje kalboje. *Bendrinė kalba* 93, 1–35. <https://journals.lki.lt/bendrinekalba/article/view/2059>.
- Vaičiulytė-Semėnienė, Loreta. 2022. *Atžvilgiu* konstrukcija valentingumo aspektu. *Acta Linguistica Lithuanica* 87, 245–269. <https://journals.lki.lt/actalinguisticalithuanica/article/view/2194/2298>.
- Vaičiulytė-Semėnienė, Loreta. 2023a. *Prieraišus*, *prieraišumas* valentingumas dabartinėje lietuvių (rašto) kalboje. *Acta Linguistica Lithuanica* 88, 181–205. <https://journals.lki.lt/actalinguisticalithuanica/article/view/2245/2338>.
- Vaičiulytė-Semėnienė, Loreta. 2023b. *Atvirauti*, *atviravimas* valentingumas dabartinėje lietuvių kalboje. *Acta Linguistica Lithuanica* 89, 75–92. <https://journals.lki.lt/actalinguisticalithuanica/article/view/2279/2350>.
- Valiulytė, Elena. 1978. Veiksmažodžio *pykti* bei jo sinonimų junginiai su prielinksniais *dėl* ir *už*. *Kalbos kultūra* 35, 26–30.
- Vaskelaitė, Ramunė. 2003. Naudininkas veiksmažodinių daiktavardžių junginiuose. *Kalbos kultūra* 76, 43–46.